ŞCOALA DOCTORALĂ – ELEMENT-CHEIE ÎN ORGANIZAREA ŞTIINŢEI MODERNE

Florentin PALADI
Universitatea de Stat din Moldova şi University of Michigan (SUA)

Astăzi deseori se dicută despre globalizare. În acest context, un exemplu reuşit reprezintă activitatea de cercetare ştiinţifică care nu are nici frontiere, nici probleme de comunicare. Acesta este domeniul unde *valoarea* este apreciată şi salutată la nivel internaţional. Acesta este domeniul şi cu o organizare similară, fie în SUA, Europa sau Japonia. A aplica scheme şi modele locale de management în ştiinţă este echivalentul mentalităţii provinciale şi a autodetaşării de experienţa internaţională în domeniu, care şi-a dovedit eficacitatea atât pe durata mai multor decenii de timp, cât şi în sute de universităţi de frunte din întreaga lume. În limbajul fizicii statistice, am putea afirma că ipoteza ergodică funcţionează în ambele dimensiuni! Este indiscutabil faptul, că cercetări performante la nivel internaţional se realizează în cadrul universităţilor. Pentru a ne convinge de aceasta este necesar şi suficient să aruncăm o scurtă privire asupra afilierii autorilor publicaţiilor din revistele internaţionale de specialitate. Cred că este bine cunoscut şi faptul, că majoritatea laureaţilor Premiului Nobel sunt tot universitari. De ce, totuşi, cadrele noastre didactice sunt postate într-o altă "dimensiune", încât chiar şi unii profesori universitari recunosc franc, că dispun de suficient timp pentru a se dedica cu pasiune activităţilor ştiinţifice doar vara fiind în concediu sau aplicând şi obţinând prin concurs granturi de cercetare internaţionale în afara ţării? Această stare de lucruri nu avantajează, bineînţeles, nici studentul, nici profesorul, dar nici ştiinţa în ansamblu.

În prezent sunt la Universitatea din Michigan, fondată în anul 1817 şi clasată a 15-cea în topul mondial al universităţilor conform studiului "Times Higher Education's 2010-2011 rankings". Fiind o instituţie publică de învăţământ şi cercetare, care cuprinde peste 580 edificii şi o suprafaţă totală a campusului universitar de 12,85 km^2, Universitatea din Michigan posedă un fond anual de cercetare de peste 1,14 miliarde de dolari, iar Horace H. Rackham School of Graduate Studies stabilită

Fig.1. Rackham Graduate School

Fig.2. Sala de lectură a şcolii doctorale

în anul 1912 reprezintă nucleul studiilor postuniversitare şi unitatea administrativă centrală a educaţiei la masterat (78 programe) şi doctorat (103 programe Ph.D.) (Fig.1,2). Este remarcabil şi faptul, că din totalul de 41674 studenţi, numărul celor antrenaţi în activităţi de cercetare la masterat şi doctorat este de 15466, adică peste 1/3. Deci iată şi un răspuns la dilema noastră cum să eliminăm fenomenul de îmbătrânire a personalului din sistemul de cercetare-dezvoltare şi cel al dereglării funcţiei de reproducere a comunităţii ştiinţifice. S-ar putea scrie multe despre aceasta minunata universitate, însă cel mai important este faptul că nu doar infrastructura fac din Universitatea din Michigan un loc de vis pentru fiecare candidat la studii, dar şi acele tradiţii care definesc specificul unei entităţi şi o deosebesc de restul. Aici nu pot să nu menţionez un eveniment istoric ce ţine de constituirea Corpului Păcii, când John F. Kennedy a anunţat pentru prima dată ideea pentru o astfel de organizaţie pe 14 octombrie 1960 în timpul campaniei prezidenţiale într-un discurs rostit la Universitatea din Michigan - Ann Arbor. Perpetuarea acestor tradiţii frumoase s-a observat şi toamna trecută, când în statul Michigan au fost organizate alegeri atât locale, cât şi în Congresul SUA. Cu acest prilej universitaea a fost vizitată de politicieni notorii, inclusiv de ex-preşedintele SUA Bill Clinton, iar una dintre lozincile electorale pe care am auzit-o a fost: "Education is economic development!".

Ştiinţa şi învăţământul merg cot la cot în întreaga lume, iar acest "mariaj" este benefic atât pentru universităţi, ca centre de învăţământ şi cercetare, cât şi pentru societatea în ansamblu. Dacă în Japonia cercetările la ciclurile de masterat şi doctorat sunt organizate tot în cadrul

la Graduate School, atunci în Canada ele sunt reprezentate de către Canadian Association of Graduate Studies (CAGS) sau Association Canadienne pour les Études Supérieures (ACÉS), care reuneşte, în particular, 44 universităţi canadiene şi trei agenţii federale de finanţare a cercetării. Deşi denumirea de Graduate School este utilizată la scară mai largă în universităţile americane decât în cele din Marea Britanie, multe universităţi britanice au lansat oficial şcoli doctorale, inclusiv Universitatea din Birmingham, Universitatea din Durham, Universitatea Keele, Universitatea din Nottingham, Universitatea din Londra etc. Şi în Germania la începutul anilor 1990 cu susţinerea fundaţiei de cercetare DFG au fost create Graduiertenkolleg constând dintr-un singur program de doctorat de până la nouă ani, definit în jurul unui subiect specific cu un aspect interdisciplinar şi format din 20-30 doctoranzi. Apoi a urmat Inițiativa de Excelență a Ministerului Federal al Educației şi Cercetării din Germania şi DFG, care vizează promovarea cercetării de vârf şi crearea condițiilor deosebite pentru tinerii cercetători de la universități, aprofundarea cooperării între discipline şi instituții, consolidarea cooperarii internaționale în domeniul cercetării şi al prestigiului pe plan internațional al universităților germane. Astfel din 2006, ca parte a Inițiativei de Excelență pentru universitățile germane, a fost stabilit un alt tip de şcoală doctorală, numită Graduiertenschule, care constă adesea din 100-200 de doctoranzi şi abordează tematici vaste de cercetare.

Definirea caracteristicilor-cheie ale şcolii doctorale, ca element central al sistemului național de doctorat, sunt expuse în Legea Educației Naționale din România, care după dezbateri de mai bine de patru ani şi aprobată de Guvern încă la 12 aprilie 2010, a fost adoptată pe data de 14 decembrie 2010, iar apoi declarată constituțională de Curtea Constituțională a României şi promulgată de către Preşedintele României pe 4 ianuarie a.c. prin semnarea Decretului pentru promulgarea Legii Educației Naționale. Unele dintre principalele elemente de modernizare ale legii se referă la transferul de la un invățământ care avea la bază acumularea de informații la un invățământ centrat pe dezvoltarea de competențe, iar finanțarea universităților va ține seama de calitatea educației şi vor fi clasate în trei tipuri: universități care vor avea ca obiectiv educația, o altă categorie care va fi axată pe educație şi cercetare şi universitățile de vârf, care vor fi centrate pe educație şi cercetare avansată. Extrem de importantă pentru cadrele didactice universitare, nu va mai funcționa criteriul vechimii pentru a dobândi calitatea de profesor, ci *valoarea*.

Conceptul organizării şcolilor doctorale româneşti a fost realizat în cadrul unui proiect susținut de Uniunea Europeană în vederea implementării ciclului trei Bologna în contextul corelării cu ciclul doi, ca parte importantă a integrării în spațiul european al învățământului şi cercetării (www.studii-doctorale.ro). Astfel, Legea Educației Naționale stipulează mecanismele care să asigure viabilitatea şcolilor doctorale în Capitolul III “Organizarea studiilor universitare”, Secțiunea a 12-a, Ciclul III - Studii universitare de doctorat: A. Organizarea; B. Admiterea; C. Studentul-doctorand; D. Conducătorul de doctorat, iar Capitolul IV “Organizarea învățământului postuniversitar” se referă şi la organizarea programelor postdoctorale de cercetare avansată conform practicii internaționale. În particular, unele referințe la articolele relevante ale Legii:

Art. 158. – (1) Studiile universitare de doctorat reprezintă al III-lea ciclu de studii universitare şi permit dobândirea unei calificări de nivelul 8 din EQF/CEC şi din Cadrul Național al Calificărilor. Acesta se desfăşoară pe baza unui Cod al Studiilor Universitare de Doctorat, adoptat prin hotărâre a Guvernului.

(2) Programele de studii universitare de doctorat se organizează în şcoli doctorale acreditate sau autorizate provizoriu. Şcolile doctorale se pot organiza de către o universitate sau un consorțiu universitar ori de către consorții sau parteneriate care se stabilesc legal între o universitate sau un consorțiu universitar şi unități de cercetare-dezvoltare. Universitățile, respectiv parteneriatele sau consorțiile organizatoare de una sau mai multe şcoli doctorale acreditate sau autorizate provizoriu constituie o Instituție Organizatoare de Studii Universitare de Doctorat, denumită în continuare *IOSUD*, recunoscută ca atare de Ministerul Educației, Cercetării, Tineretului şi Sportului, pe baza autorizării provizorii, a acreditării, respectiv a evaluării periodice.

(3) Academia Română poate înființa Şcoala de Studii Doctorale a Academiei Române, cu respectarea prevederilor prezentei legi în privința autorizării, acreditării şi funcționării ca instituție de învățământ superior. Şcoala de Studii Doctorale a Academiei Române poate fi IOSUD şi poate organiza programe universitare de doctorat.

(4) Fiecare şcoală doctorală este evaluată individual, pentru fiecare domeniu în parte, în vederea acreditării. Evaluarea şcolii doctorale se face pe baza performanței şcolii doctorale şi a capacității instituționale a IOSUD din care face parte şcoala doctorală. Evaluarea şcolilor doctorale se face de către ARACIS sau de către o altă agenție de asigurare a calității, din țară sau străinătate, pe baza rapoartelor CNCS referitoare

la calitatea cercetării şi a rapoartelor CNATDCU referitoare la calitatea resurselor umane. Sistemul de criterii şi metodologia de evaluare se stabilesc prin ordin al ministrului educației, cercetării, tineretului şi sportului, pe baza propunerilor comune ale ARACIS, CNCS şi CNATDCU. Fiecare şcoală doctorală este evaluată periodic, din 5 în 5 ani.

(7) Şcolile doctorale din cadrul IOSUD se organizează pe discipline sau tematici disciplinare şi interdisciplinare.

(8) Studiile universitare de doctorat dispun, în cadrul instituțional al IOSUD, de sisteme proprii şi specifice de conducere şi administrare a programelor de studii şi cercetare, inclusiv la nivelul şcolilor doctorale. La nivelul IOSUD funcționează Consiliul pentru Studiile Universitare de Doctorat. La nivelul fiecărei şcoli doctorale funcționează Consiliul Şcolii Doctorale. Aceste structuri funcționează conform prevederilor prezentei legi şi ale Codului Studiilor Universitare de Doctorat prevăzut la alin. (1).

În final, doresc să închei cu o declarație care aparține dlui D.Funeriu, ministrul Educației, Cercetării, Tineretului şi Sportului, a cărei actualitate pentru Republica Moldova este fără putință de tăgadă: „Această lege, din punctul nostru de vedere, este pentru copii, părinți, profesori şi în mare parte, pentru societatea românească din viitor. Vreau să vă mai spun că, chiar dacă astăzi suntem într-o luptă cu prezentul, cred că avem datoria să fim generoşi cu viitorul. Iar această Lege a educației ne permite astăzi să fim generoşi cu copiii României din viitor”. Încrâncenarea pe care a provocat-o adoptarea legii respective e semnificativă pentru atitudinea față de orice schimbare importantă în procesul ireversibil de modernizare a sistemului de învățământ şi cercetare.